

"Neill! Neill! Orange Peel!"

– et beundringsessay

Af Claus Bjerring

Alexander Sutherland Neill, 1964. (Neill levede 1883-1973).

Beundring er nødvendig for gamle poeter, gamle skøger og gamle dansere – en strøtanke af Poul Martin Møller som lyrikeren Tom Kristensen citerede i en tale for at præcisere hvilken rangklasse han hørte hjemme i.

Beundring er også nødvendig den anden vej rundt. I en verden hvor popstjerner er VIP'er er det underholdende (og afslørende?) at tænke på hvilke mennesker man beundrer, og hvor forskellige de er.

Et idol er som en ægyptisk statue uden forstyrrende detaljer. Et forbillede må ikke have for mange skår. En popstjerne er en rollemodel, en skabelon hvis omrids er nok for hans eller hendes fans. En biografi eller en selvbiografi fortæller at den store mand også er en lille mand, en viden der mest har journalistisk interesse; i sagens natur indeholder en (selv)biografi mange detaljer, jo mere irrelevante des højere socialklasse.

Enhver selvbiografi omgår sandheden, skriver A.S. Neill, Summerhills grundlægger, i sin egen som udmærker sig ved en høj grad af "sandhed", det vil sige en sjælden åbenhjertighed som selvfølgelig har sine grænser. Men han slår mange skår af

den figur som en idealiserende beundrer gerne havde set som mere fuldkommen.

Ud over regulære fortielser er der både bevidst og ubevidst bedrag i dét folk fortæller om sig selv. I radioen er der en jævn strøm af udsendelser hvor især kvindelige journalister befamler deres ofre; det er morsomt at høre hvad de kan bringes til at berette, ikke mindst om den kærlighed der gennemsyrede barndomshjemmet, ofte illustreret med lidet overbevisende eksempler.

I Neills levnedsskildring er der uden tvivl fortielser; men takket være hans enestående evne til at gennemskue sig selv får man det indtryk at hans selvportræt ligner forbløffende godt. Og så er det slet ikke "sandheden" om ham der er det mest fængslende, men hans personlighed med alle dens facetter som den kommer til udtryk i selvbiografien og i hans andre bøger.

Anledningen til denne artikel er at Hans Reitzels forlag har genudgivet *Summerhillskolen* (oven i købet i en ny oversættelse); det forekommer dristigt når man tænker på tidsånden; men engang imellem er forlæggere forud for deres tid; det var Hans Reitzel i 1963 og det er forlaget måske igen.

Summerhillskolen, oversat til 15 sprog, er den mest udbredte af den snes bøger Neill har skrevet. Den er sammenstykket af en amerikansk forlægger, Harold Hart, på grundlag af fire bøger udgivet mellem 1926 og 1953. Bogen der udkom 1960 var ikke redigeret kronologisk men efter emner til et velordnet fletværk – et imponerende arbejde som Neill honorerede med at udnævne Hart til æreselev på Summerhill.

Nogle forældre i Amerika fik dårlig samvittighed over alle deres forbud og formaninger og gik i den modsatte grøft. Hart bønfuldt Neill om at skrive en ny bog som forklarede forskellen mellem frihed og tøjlesløshed. *Freedom – not License!* udkom i 1966; det var en spørgsmål-og-svar bog der året efter gav stødet til *Spørgsmål om Summerhill*, en helt anden bog; europæiske forældre havde ikke som de amerikanske brug for et godt råd om, hvad de skulle stille op når børnene ikke ville med i kirke om søndagen.

I den sidstnævnte spørges der: Hvorfor oprettede De Summerhill? "Det har jeg ingen anelse om... Vi var otte børn. Jeg blev en der protesterede, en oprører om man vil, men mine søskende blev medlemmer af the Establishment."

I selvbiografien fortæller Neill udførligt om sin barndom. Familien boede i en provinsby i Nordskotland hvor faderen var lærer. Den ene bedstefar var minearbejder, den anden havnearbejder; familiens småborgerlige status blev moderens livsindhold: de skulle være respektable.

I en lille by på den tid lå religionen som en dyne over alting, og frygten for helvede var reel for drengen Alexander der skælvde for en pludselig død, som ville forhindre ham i at angre og få guds tilgivelse. Han havde en dag spurgt sin mor: Bliver det ikke frygteligt for far og dig når I er i himlen og vi andre i helvede? Nej, svarede hun, for gud vil forvandle vore hjerter, så det ikke vil bekymre os.

Den største brøde, ja djævelen selv, var sex. Han blev engang overrasket i en seksuel leg med sin lillesøster da de var fem og seks år; først fik de en endefuld af moderen og senere en af faderen. Det gav ham en fiksering som først blev brudt da søsteren døde i 1919.

I modsætning til sine brødre kunne Neill ikke lære. Mens de fortsatte studierne (en blev læge, en anden præst) blev han 14 år gammel lærling hos en manufakturhandler. Den plads måtte han opgive fordi han fik ødelagt fødderne af for tunge støvler.

- Den dreng er håbløs, sagde faderen.
- Han kan måske blive lærer, foreslog moderen.
- Det er nok det eneste han dur til, sagde faderen uden et smil.

Neill blev lærer og som sine kolleger svang han spanskrøret. Men udsigten til at være lavtlønnet underskolelærer resten af livet, moderens honnorte ambitioner, de to brødres eksempel samt et ønske om en eller anden uddannelse satte ham i stand til at forcere adgangsprøven til universitetet i Edinburgh hvor han begyndte at læse landbrugsvidenskab.

Efter et år skiftede han fag og blev i

A.S. Neill, tre år gammel, med sin mor. 1886.

1912 magister i engelsk litteratur. Pligt-læsning af Chaucer, Dryden og Shakespeare blev modvirket af lystlæsning af Shaw, Wells og Ibsen. I et årstid var han redaktør af studenterbladet, og hans efterfølger skrev: "Vi hører at han sandsynligvis vil gøre journalistik til sin levevej. I den bestilling vil han bestemt gøre karriere." Det var en syrlig-elskværdig hentydning til Neills provokerende artikler, han som gammel mand mente kunne være skrevet af et barn.

Han blev ikke journalist men først bidragyder til et leksikon og siden medredaktør af et tidsskrift som ikke nåede at udkomme: 1. verdenskrig satte en stopper for det. Han fik så et vikariat i en landsbyskole.

Protokollen var forsynet med en besked

om at personlige bemærkninger var uønskede. Neill førte så sin egen ved siden af; den udgav han i 1915 som *En lærers logbog*. Den er et muntert opgør med en trist tradition. Et eller andet tilskyndede ham til at gøre mytteri: det stive system gik simpelt hen i opløsning når han forlod en geografitime for at sætte drager op sammen med børnene. De unges fremtid i landbrug eller på fabrik fik ham til at overveje om de havde brug for det han var sat til at lære dem. Skolens hovedfag var i virkeligheden en afretning af børnene med henblik på deres voksne tilværelse som underbetalte arbejdere.

Han var en slags hjemmelavet socialist med originale argumenter: "Før i tiden følte jeg mig værgeløs over for det antisocialistiske slagord: Socialismen ødelægger det private initiativ! indtil jeg opdagede at bedste svar herpå var: Hvis det er det private initiativ der har skabt den moderne kapitalisme, så lad det dog endelig blive ødelagt."

I logbogen noterede han hvordan han efterhånden opgav den autoritære lærerrolle med dens konventionelle syn på undervisning og dens indbyggede mistillid til eleverne. Det medførte en revolution i skolestuen, og erfaringer han diskuterede (netop ofte i dialoger) i de følgende fiktive bøger, *En lærer er blevet fyret* og *En lærer i tvivl* (i selvbiografien betegner Neill logbogen som mere eller mindre nøjagtig – jeg vil gætte på mindre); da de udkom (1916 og 1920) havde han været ude for en skelsættende begivenhed, mødet med amerikaneren Homer Lane, der var leder af et behandlingshjem for unge lovovertrædere i Sydengland. Amerikaneren syntes at have svar på de spørgsmål Neill famlende havde tumlet med i landsbyskolen.

Homer Lane (1875-1925) havde i USA ledet en opdragelsesanstalt; arbejdet dér havde overbevist ham om at de vanartede unger var normale børn som var slået ud

af kurs. Han havde tidligere iagttaget legende børn og bemærket den energi og frygtløshed de udfoldede i deres leg, så modsat skoletimerne hvor de samme børn var modløse og uvirksomme.

Det undrede ham og han kiggede derfor på barnet i vuggen. Lane var en mand der gjorde en iagttagelse eller tre og så var "teorien" klar i hans hoved. Jeg mener at Lanes udsagn om spædbørn er mere revolutionerende end Karl Marx' analyse af kapitalismen og langt mere original. (Lane er ukendt; det er en udmærket indikation på at menneskets frigørelse står allernederst på menneskehedens imaginære ønskeseddel). Om sin opdagelse sagde han: Hos spædbarnet fandt jeg nøglen til forbrydelsens og mislykkethedens mysterium: selv spædbarnet får ikke frihed til at være sig selv. De voksne påtvinger barnet deres vilje – til at begynde med i form af den mest velmente indblanding – og forældrene synes at et efterretteligt, et lydigt barn er et godt barn; men, tilføjer han, der findes ikke noget mere destruktivt end lydighed.

Homer Lane fik i 1913 tilbudt stillingen som leder af det nævnte private behandlingshjem (Det lille Samfund) i Dorset; bestyrelsen dér havde hørt om hans arbejde i Amerika hvor børnene på anstalten havde selvstyre, og det skulle nu afprøves i England.

Summerhills selvstyre var efter Lanes model og Neill vedstod altid sin gæld. Lanes påvirkning rakte ud over dét og det er oplagt at spørge, om Neills skole var blevet til det den blev uden Lanes indflydelse. I sin alderdom skrev han: "Lane var et intuitivt geni, en mand uden megen boglig lærdom, men en mand som mere end noget andet menneske jeg har kendt havde evnen til at give børn forståelse og kærlighed."

En af amerikanerens indsigter var at forudsætningen for at komme nogen vegne med de "forhærdede kriminelle" han tog sig af, var at nedbryde frygten for autoriteten, at vise dem ubetinget tillid; det fortæller én blandt mange hændelser:

En nyanbragt dreng løb væk. Lane satte efter ham og fangede ham. Drengen som var vant til øretæver, løftede afværgende

armen. Lane smilede og stak nogle mønter i hånden på ham.

– Hvad det for? stammede drengen.

– Tag toget hjem, knægt, du skal da ikke gå.

Samme aften vendte drengen tilbage.

Det var Lane der gjorde Neill opmærksom på Freud og den skotske skolelærer slugte den Ny Psykologi; freudianske begreber flød frit omkring og drømmetydning blev lidt af en sport (i USA selvfølgelig med en kommerciel krølle som i annoncen "Lær psykoanalyse – og De kan fordoble Deres indtægter på seks uger.") Neill fandt dog snart ud af at freudianerne bare snakkede; Lane derimod sagde at ord ingen betydning har, kun handling tæller.

De sidste sider af *That dreadful School* (1937) rummer noget af amerikanerens filosofi i Neills aftapning. I 1936 havde han været på foredragsrejse i Sydafrika hvor han blev taget med ud til en guldmine; han blev slået af det vanvid guldret repræsenterer: tusinder døde i minerne, millioner i erobningskrige, alle ofre for et mindretals ejendomsret.

Hvorfor foretrækker mennesker besiddelse frem for skabelse? Vi vil være lykkelige men hvorfor er lykke knyttet til ejendom?

"Creation is essential to human happiness. Happiness based on possession only is bound to be far short of our true capacity for happiness," havde Lane sagt. Hvorfor vælger vi forkert (forudsat vi stræber efter lykke), spurgte Neill og svarede: "It is the power that possession affords that we seek after... The hate of capitalists for Communism is at bottom a fear of being dispossessed, robbed of safety first. It is fear that is at the root of possessive hate, fear that is born of ignorance. And humanity is so very ignorant."

I 1920 blev Neill sendt over på kontinentet for at tage imod en gruppe "wienerbørn" (et kontingent kom også til Danmark). Året efter vendte han tilbage med en invitation til Dresden, og dér åbnede han sammen med et par andre en International Skole i forstaden Hellerau. Den blev til Summerhill i 1924 da han i Dorset lejede et hus som hed dét; i 1927 tog han navnet

med til Suffolk hvor skolen i dag ledes af hans nu 57-årige datter.

De tre år i Hellerau lagde grunden til "Summerhillteorien". Kardinaldyden var at se tingene – alting – fra børnenes synsvinkel. De første mange år var det et besværligt liv med en flok fritgående "problembørn" (han averterede ligefrem efter dem, af økonomiske årsager); besværlighederne blev opvejet af alt det Neill lærte af dem; det var en opdagelsesfærd som han med sit temperament fandt mere spændende end nogen Nordpols ekspedition.

I *A Dominie Abroad* (1923) beskrives de første erfaringer; der var stadig så meget skolelærer i ham at han eksperimenterede med undervisning, og det gik nogenlunde – på regnvejrsdage. Hans engelske pund gjorde ham relativt velhavende på grund af inflationen: "How blind I was; how blind we all were. We did not see that the terrible poverty of Germany would lead to a Hitler," hedder det i selvbiografien.

Dengang var han opslugt af sin stadig større

Neill som femogtyve-årig.

indsigt i børn og i motiverne til deres adfærd – med Freud (sex) og Adler (magt) ved hånden. Han kendte ikke noget til helt små børn; først efter mødet med Wilhelm Reich blev han opmærksom på spædbørn; Reichs udsagn: "What is wrong with psychoanalysis is that it deals with words, while all the damage is done to a child before it can speak," sammenfatter en vigtig tilføjelse til hans ellers i det store og hele uændrede tanker om opdragelse. Han havde nok bidt mærke i Homer Lanes "teori"; men problembørnene tog som nævnt al hans tid.

Han havde selv (og hans læsere fik) fornøjelse af de psykologiske tricks han lærte sig; efter en snes år gled de i baggrunden, måske ikke uden forbindelse med hans nedtur i årene under 2. verdenskrig da skolen var evakueret til Wales. Men det freudianske udgangspunkt blev også forladt fordi han opdagede at det ikke var hans "terapi" der var universalmidlet men at det var friheden til at være sig selv der hjalp de "adfærdsvanskelige" børn.

I sine mange bøger om Summerhill varierer han den stadi-gentagelse af skolens grundlag: frihed fra tvang, fravær af frygt, mangel på moralsk belæring, og som en smuk ramme om det dejlige billede: ingen religion og ingen højere interesser.

Neill traf Wilhelm Reich i 1937 under en ferie i Norge. De to mænd fandt straks hinanden, de blev venner og venskabet varede til Reichs død i 1957. Neill holdt ved, trods Reichs sindssyge som han havde fået en anelse om under et besøg i Amerika i 1940'erne.

Mens Homer Lane fik betydning for hans skole, fik Reich betydning for hans udvikling; han blev takket være Reichs terapi af med

resterne af sin calvinistiske sexfjendtlige opdragelse, han fik større selvforståelse og blev mere overbærende over for andre.

Den revolutionære glød i *Problemlæren*, skrevet i 1939, viser hvilke kræfter Reichs behandling udløste i Neill, både følelsesmæssigt og intellektuelt. Bogen var så radikal og kompromisløs at han selv dårligt kunne leve med dens udfordringer.

Han var ikke interesseret i vennens videnskabelige arbejde og undlod klogeligt at gå nærmere ind på det. Da Reich foreslog at flytte Summerhill til Amerika sagde Neill nej; han vidste at de ikke kunne arbejde sammen, og trods sin beundring for Reichs indsats før krigen ville han ikke risikere at blive opfattet som Reich-discipel.

Deres brevveksling er udgivet; Reichs breve er noget forbeholdne og ikke særlig oplysende, Neills udmærker sig ved at være direkte og oprigtige, varme og forstående (også når han ikke forstod hvad det var der foregik). Han var Wilhelm Reichs eneste virkelige ven.

For nylig hørte jeg biskop Jan Lindhardt sige i radioen: Hvad gør det at man går i stå hvis man står et godt sted. Jeg stod midt i udkastet til artiklen her og mente at jeg stod nogenlunde; men Neill ville uden tvivl have spurgt: Er du sikker på at stedet er så godt at du ikke bør forlade det? Er det ikke snarere sådan at du ikke tør forlade det?

Jeg er blevet stående ved Neill men det betyder ikke stilstand over hele linjen. Jeg læste *På sporet af den tabte tid* da jeg var atten; i dag ville jeg sikkert finde den langstrakt og kedelig. Neill påstod at en bog (i hvert fald når det var en af hans egne) var forældet fem minutter efter den var skrevet. Han trøstede sig med at hans læsere ikke havde det sådan. Når Neill ikke er forældet, skyldes det at hans ideer aldrig nåede at blive moderne.

En af mange anstødsstene har været at han lagde afstand til såkaldte "højere interesser". Det gjorde han fordi ethvert forsøg på at give børn en "god smag" har til hensigt at forme karakteren; og karakterformning er en forbandelse for er den vellykket i konventionel forstand bliver de

som voksne til forvoksede skolebørn, indoktrinerede fra fødslen til at følge deres ledere.

I Neills første bøger er der mange tilløb til den civilisationskritik, med adskillige hib til finkulturen, som han senere udbygger. Hans kritik af massekulturen dukkede op i slutningen af 1930'erne efter mødet med Reich.

I den pragtfulde børnebog *Den sidste mand i verden* (1938) får han på nogle få linjer karakteriseret vores civilisation og den dertil hørende kultur; situationen er den at en mystisk grøn sky har forvandlet alle mennesker til sten, bortset fra nogle få, blandt andre otte børn fra Summerhill, Neill og millionæren Pyecraft, i hvis luftskib de svævede oven over skyen; på et tidspunkt foreslår Neill at de forsøger at opbygge en ny civilisation sammen med menneskeaberne:

- De bliver aldrig civiliserede, sagde Robert; hvordan skulle de nogensinde kunne bære sig ad med at lave bomber og giftgas?
- Jeg sagde ikke at de kan nå en høj grad af civilisation, svarede Neill; men hvorfor skulle de ikke kunne hæve sig til en mild form for kapitalisme – se for eksempel den førerabe!
- Den kan du ikke give nogen slags kultur og sans for musik og malerkunst og bøger.
- Hvorfor skulle den også have det? Pyecraft her var en af verdens bedste kapitalister, men han aner intet om bøger og musik og malerkunst. Han tror Botticelli er en ost.
- Næh, så uvidende er jeg ikke, sagde Pyecraft og lo højt; jeg havde mange flasker af dem i min kælder.

Spørgsmålet om finkultur/massekultur berører kernen i al undervisning og påvirkning i det hele taget. For Neill havde det en højst personlig baggrund.

Hans ungdoms manøvrering for at få adgang til hjembyens bedre familier med deres gode manerer og borgerlige kultur (Chopin efter middagen) havde beredt ham mange pinlige øjeblikke; motivet at træffe en pige han kunne tilbede, dækkede knap nok de honnorte ambitioner og snobberiet

han havde overtaget fra sin mor.

I Hellerau var der også pinlige situationer: "Her sad jeg med min magistergrad og måtte holde mund når samtalen kom ind på kunst og musik og filosofi. Jeg følte mig uuddannet... en enstrengt universitetsuddannelse er ikke dannelse."

Han brød sig ikke om de tyske læreres insisteren på finkulturelle tiltag, og slet ikke når de havde et belærende sigte. Tyskerne ville vise "kulturfilm" på den ugentlige filmaften og var rystede da Neill foreslog Chaplinfilm.

Apropos Chaplin. Jeg tror at Neill anså *Byens Lys* og *Moderne Tider* for indbegrebet af stor kunst. Her er måske et punkt hvor han er gammeldags – og blev det allerede for længe siden; i *That dreadful School* undrede han sig over at mange Summerhillbørn ikke var specielt glade for Chaplins film; i selvbiografien konstaterer han blot at nogle af børnene ikke ler når de ser dem.

Han omtaler to scener, slutscenen i *Byens Lys* som får ham (som alle andre) til at græde, og dén i *Moderne Tider* hvor Chaplin efter grundige forberedelser tager sig en dukkert – på to tommer vand. Det får ham til at le højt men, spørger han, hvad er det for en fortrængning der får luft?

Han hævdede at vores uddannelse forsømmer følelseslivet med det resultat at flertallet er nemme ofre for både underholdningsindustriens kitsch og sensationspressen og politikernes demagogi.

Der er et funktionelt slægtskab mellem religion og "højere interesser" der ligesom eksamensvæsenet binder opmærksomheden til livets mindre gevinster; organiseret religion er dog i en klasse for sig som det mest ondartede fænomen på jordens overflade.

Et af Neills mantraer var at ingen er klog nok og god nok til at fortælle et barn hvordan det skal leve. I selvbiografien indrømmer han at der er humbug med i spillet, når han i sine mange bøger alligevel forsøger at fortælle folk hvordan de burde gribe tingene an. Til forskel fra andre er han bevidst om det.

"The Establishment knows what a child should be. I don't know." Derfor er "højere interesser" noget der er op til den enkelte:

"Man kan ikke bibringe noget menneske kultur; man kan anbringe kulturen på dets vej; så kan det tage imod den eller lade være." Måske bygger han her på Homer Lane: "The point is, freedom cannot be given. It is taken by the child. Freedom involves discovery and invention (...) Freedom demands the privilege of conscious wrong-doing."

Titlen på selvbiografien *Neill! Neill! Orange Peel!* er en lille drengs kærlige øgenavn. Bogen består af to meget forskellige dele, og den er udkommet i to meget forskellige udgaver.

Ideen var Harts. Hvordan det oprindelige manuskript har set ud er svært at forestille sig. Hart havde det med at blande kortene. Den amerikanske udgave fra 1972 indeholder passager der ikke forekommer i den britiske fra året efter og omvendt; andre er der byttet rundt på, så nogle brudstykker får en anden "farve" i nye omgivelser; ordlyden er ændret i én sætning men ikke den næste, for så at være anderledes i den tredje. Det er mildt talt forvirrende.

Den første del er skrevet i 1938/39 (i forlængelse af behandlingen hos Reich); den skildrer hans barndom og ungdom med mange detaljer; hans gode hukommelse fremmaner et tydeligt billede af det provinsielle liv i senviktoriansk tid. Når han siger: "I am a split personality, both the pioneer educationist and a child still bound emotionally to my parents, to my early environment," har han først sørget for at læseren får en chance for at forstå hvor stor den splittelse er.

Anden del er helt anderledes; han var over 85 og ikke længere interesseret i at fortælle om sig selv – troede han; han gør det alligevel ved at causere over emner som psykologi, politik, sine egne svagheder og ømme punkter, kvinder, religion, humor, forbilleder ("I doubt if I have done anything original in my life."), datteren Zoë, hunden Biscuit og, til sidst, døden.

Neill mente at Summerhillbørnenes hengivenhed for ham for en stor del skyldtes, at han var den far de gerne ville have, når deres egen råbte: "Hold så op med det

spektakel!” Jeg tror jeg har haft det på nogenlunde samme måde. Men der kom noget mere til, noget jeg først senere var i stand til at opfatte: spændvidden, mangfoldigheden, påstande og teorier der altid havde jordforbindelse; humoren og dé formuleringer jeg måtte læse to gange:

“Summerhill and Eton pupils do not become crooks later, but I grant that Eton has produced many a Cabinet Minister.”

Vittighederne og de mange gode historier (desværre er der ikke plads til nogen af dem her). En brist i hans venskab med Reich var at de ikke kunne le ad de samme ting. Som gammel mand tænkte han på, om han ofte havde brugt humoren som en afledningsmanøvre.

Når Chaplin dykker på to tommer vand, ler man med et stik i hjertet fordi scenen i et glimt belyser menneskets stræben og hvad der kommer ud af bestræbelserne. Vi ler fordi Chaplin ikke gør det. Neill var ikke kunstner og derfor måtte han le ad sig selv når han dummede sig: “The first requirement of any man is to recognise his absurdities.”

Neills budskab om opdragelse og uddannelse lyder enkelt. Det er enkelt men det er det på en baggrund som lejlighedsvis

dukker op i hans bøger, indsigten i det samfund hvori Summerhill var en ø, forståelsen af de kræfter som lå uden for hans kontrol og som begrænser og modarbejder og i sidste ende destruerer ethvert forsøg på at rokke ved “the Establishment”. Det er ikke min opgave at reformere samfundet, sagde han, men at samfundet trænger til ikke blot reform, men revolution var han ikke i tvivl om. I selvbiografien sammenfatter han sit “skolelærersynspunkt”:

“It is because politics do not deal with crying evils that I cannot arouse any enthusiasm about them. My politics are confined to our school democracy, which is as near real democracy as it can be (...) Our schools’ chief function is to kill the life of children. Otherwise the Establishment would be powerless. Would millions of free men allow themselves to be sacrificed in causes they had no interest in and did not understand?”

Neill døde i 1973 og fik ikke det sidste kvarte århundredes overudvikling af medierne med. I dag har skolen løsnet tøjlerne men medierne sørger for den nødvendige konformitet. Og for resten strammes tøjlerne nu igen; den sidste generations erfa-

Ugentligt skolemøde på Summerhillskolen. Her diskuteres om Bobby må gå med kniv. Alle kan deltage i afstemningen, undtagen ordstyrer og Bobby selv. Neill (nr. 4 fra højre) har også kun een stemme. (Kilde: *Den Store Danske Encyklopædi*).

ringer får følgerigtigt "systemet" til at forlange at også børnehaver og vuggestuer deltager i indsatsen for at disciplinere børnene.

Summerhill var og er en ø, og Neill måtte konstatere at der var røde tal på bundlinjen: "I have had little succes in spite of the fact that things are changing." Børn får lov til mere men ikke lov til at være som de er; ungdommen har friheder men ikke frihed.

Frihed er et dyrt ord (jeg ser bort fra politikernes misbrug af det) og det er kun muligt at høre det så tit i Neills mund fordi det har et konkret indhold: han trak det altid helt ned til familiens og skolens hverdag.

Kan man le ad sine egne dumheder, tager man lettere på andres. Neill forestillede sig at engang i fremtiden vil en bog om pædagogikkens historie i en fodnote omtale irlænderen S.A. O'Neill, som oprettede en skole ved navn Summerville...men så må han nøjes med at smile ad en notits om det i *Paradise Post* eller, mere sandsynligt, i *Hades Herald*.

Litteratur:

- Den første Neill-bog på dansk, *Vanskelige Børn*, udkom i 1933 (*The Problem Child*, 1926); erfaringerne fra tyverne var så grundlæggende at dele af den blev genbrugt af Hart i 1960.
- Efter krigen kom to til, i Budda Leunbachs kongeniale oversættelse, *Problemlæreren* i 1947 og *Problemfamilien* året efter. Så tog Hans Reitzel fat fra 1963 med *Summerhillskolen* i Mogens Boisens oversættelse, efterfulgt af (i den oprindelige tidsfølge) *En lærers logbog* (1915), *En lærer er blevet fyret* (1916) og *En lærer i tvivl* (1920). *A Dominie's Five* (1924) blev oversat til *Fem på eventyr*, og en anden børnebog, også i veloplagt oversættelse af Boisen, er *Den sidste mand i verden* (1938).
- Reitzel genudgav de to titler fra 1947 og 1948; i ny oversættelse kom *Hjertes - ikke hjerner i skolen* (1945) samt *Spørgsmål om Summerhill (Talking of Summerhill)*, 1967).
- Om skolen er der på dansk Bjarne Segeffjords *Summerhill Dagbog* (1968), og på engelsk Ray Hemmings' *Fifty Years of Freedom. A study of the development of the ideas of A.S. Neill* (London, 1972), hvor der er videre henvisninger. Hemmings' bog er en omfattende og kvalificeret diskussion af både Summerhills og Neills udvikling i relation til andre progressive strømninger og personer fra før 1. verdenskrig til 1970. Han har været lærer på skolen, og hans kritik er velfunderet og velafbalanceret.
- Med hensyn til Homer Lane har Reitzel udgivet E.T. Bazeley's *Homer Lane og Det Lille Samfund* fra 1928; samme år udkom *Talks to Parents and Teachers* som indeholder de noter hans "elever" tog under hans "forelæsninger". *Homer Lane. A Biography* af W. David Wills udkom i London 1964.
- Brevvekslingen mellem Neill og Reich er udgivet som *Wilhelm Reich. Record of a Friendship* (New York, 1981). Der er også en beretning om de to mænds venskab i *Wilhelm Reich. A Personal Biography* af Ilse Ollendorff Reich (London, 1969).
- Neill som kortprosa - 25 sider - findes i hans bidrag til artikelsamlingen *Børns Rettigheder* (Paul Adams m.fl., dansk udgave 1973). Tre kapitler fra *Problemlæreren* er medtaget i Ulla Libergs tekststudvalg *Pædagogiske Tænkere* (1998).
- Af ikke oversatte bøger som især kan anbefales er der *The Free Child* (1953); dele af den indgår i *Summerhillskolen*; og så selvfølgelig *Neill! Neill! Orange Peel!* (New York, 1972 og London, 1973).

Claus Bjerring er nybagt pensionist, fhv. børnehavelærer. Udgav i 1999 "Fritz Jürgensen" om tegnerens ukendte malerier.